

„Нова Зоря“ і ідеологія гетьманців.

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ „ДІЛА“

Згідно з застереженням ш. автора, друкуємо цього листа без інших змін, за винятком угодженого правопису. Ногодуючися у цілому з гострою критикою бездіяльності „Нової Зорі“, ми можемо прикрити на свій рахунок мовархістичного врівноваження ш. автора, а якого теж походить невтішне його відношення до демократичної програми УНДОб'єднання. — Ред.

Високоповажаний Пане Редакторе!

В ч. 48 „Нової Зорі“ в статті п. С. Томашівського є одне твердження, що „Н. З.“ „ніколи не ставилась проти ідеології Липинського“ і друге, дещо іронічне, що „Діло“ є органом більше гетьманським ніж „Нова Зоря“, „тому, що до „Діла“, редагованого п. Мудрим, Липинський пише, а до „Нової Зорі“ не написав ні одного рядка“. Щоби висвітлити нарешті мое становище до „Нової Зорі“, щодо якого серед громадянства розповсюджуються умислі і ненавмисні неввічливості, прошу Вас, Високоповажаний Пане Редакторе, не відмовити помістити оце висвітлення на сторінках „Діла“.

Почну з першого твердження п. Томашівського. Воно зовсім не вірне. Не вірне тому, що „Нова Зоря“ хоч і не назвала, правда, ні разу моего імені, але виступала і виступає проти репрезентованої мною ідеології від часу, коли фактичним політичним провідником цього органу став п. Томашівський.

Від кількох місяців заборонили мені ліквідувати читати політичну пресу. Тому не знаю, що писалося в „Н. З.“ за ці місяці (на випадок гадану статтю п. Т-ого звернув мою увагу випадково один з моїх приятелів). Але і давніших чисел „Н. З.“ вистає, щоб доказати, яка прірва лежить між нею і нашою ідеологією.

Ми думаємо, що одним з перших завдань провідників верхов українського громадянства є виховування цього громадянства в душі ідеалістичній. Всі нації недержавні, нації ще не сформовані, ставали націями державними шляхом довгої і неохотної боротьби за певну ідею. В минулому були це ідеї релігійні, ідеї династичні, ідеї станові. Тепер висунулися наперед ідеї соціально-політичні. Причому не було в історії прикладу, щоб якась ідея перемогла армію, в ленту, сіяком, одного повстанця. Всі нації переходили через періоди упадку, всі мали своїх невдачливців та мучеників. І перемогла ці, що своїх невдачливців і мучеників шанували, та їх ідеї вірними аж до смерного залишалися.

В цьому завжди допомагала їм релігія. Зокрема католицизм, завдяки своїй більшості, відіграв величезну роль в формуванні і відродженні націй, навіть тоді, коли вже не виключиле ідеї релігійні вела ці нації до бою. Для українського громадянства досить згадати більш відомі приклади Польщі та Ірландії. Чи могли Ірландці та поляки в тяжкій боротьбі — перші за здобуття, другі за відродження своєї держави — обійтись без помічі релігії, без помічі духовенства, без сильної віри в Бога, віри в Христа, ще навчив своїм прикладом і смертю на хресті терпеливо переносити по тюрмам, ваторгам і еміграціям всі невдачі і найтяжче горе. Тому, кажемо ми, українському громадянству, щоб стати вільною, державною нацією, *необхідний державний ідеалізм*, опертий на релігію, на церкву, на вірність.

Якже ставиться до цього питання „Н. З.“? Осмішування ідеалізму належить, адаптись, до одних з її головних завдань. Наприклад в ч. 87 з 1928 р. в статті „Ідеї і громадянство“ читаємо: „Останні наші нещастя впади на нас саме через ідеї“, бо „ідеї правдиві, своєчасні, і зміло ширше“ серед громадянства мусять сьому останньому приносити тільки користь і задоволення“.

Миж думаємо, що всі нещастя впади і будуть падати на нас не через ідеї, а через те, що українське громадянство досі не було здатне глибоко перейматися ідеями і, за виключенням одної доби Хмельницького, фаватично боротись за ідеї. Брак національної дисципліни, вилізавоючий з ідеїної індеферентності; українське отаманське індивідуалістичне дучезнаство, породжене неповважанням для ідеї; повна відсутність авторитетів, для оцінки яких бракує критерія вірності і праці для ідеї; втрата отой оцінний примітивно-реалістичний політичний оортунам, що за цілу негатийний задоволення і негативних користей позаряджував всі українські ідеї і всіх українських провідників — ось що не цей день держить в стані погною для державних ідеалістичних націй бездіяльне недержавне громадянство Української Землі.

Дуже легкій і популярній задачі віддає те пер сій талант і свою ерудицію п. С. Томашівський. Бо коли-ж це на Україні не поборювалося ідеалізм не їм того, що приносить користь і задоволення? Чи не на руїнах всіх державницьких українських ідей поростали в пірні безчисленні „длорозові думачки-реалісти“ русини і малороси? Чи при таких привметах вже старої Русі, державність у Києві не спиралась на політичну твердий варіаці, що посадили і держави на кив-

цьських столах і Володимира Великого і Мудрого Ярослава? Чи не до пізної і сходу таготили весь час Галицько-Володимирські князі, бачучи, що нема на місці цементу, що держав би при купі бездієвне, безпринципне, шукаюче тільки „користей і задоволення“ бодрство, яким воли страпили? Чи довго удержалась українська державна ідея Хмельницького, коли не стало його кулака, що підвертав тодішніх українців від „користей і задоволення“ та гнав їх в бія за одлісним може лиш для їх вчуїв ідею? Чи богато українців пішло за ідеалістичним поривом Мазепи? І що вини діється в мовно ще кілька літ тому назад українською ідеєю державною?

В одному має слушність п. Томашівський. Тепер дійсно зловживають люди ідеями, та серед українців дійсно пакує велика розбіжність ідей. Алеж на ці лиха є тільки одна рада: *ширити в українським громадянстві культ державницької ідеї в такій формі, в якій ця ідея може бути здійснена* (авдіси наша монархічна форма української державницької ідеї). Проповідунатимь замість того бездієвність, це значить остаточно адеморалізувати українське громадянство. Бо на бездієвності заробляють люди у вся кому разі значно більше і значно легше, ніж на служенню ідеям, а ідеїну розпоршеність не можна перемогти раціоналістичним лучшеніством і осмішуванням ідей. На розум одного професора завжди знайдеться „лучший“ розум іншого професора.

Дальше в основі нашої ідеології лежить необхідність авторитетів в сучасності і культ героїв в минувшині. Без провідних авторитетів, за якими громадянство іде в нинішній день, і без героїв, які освітлюють його шляхи проміннями вчорашнього дня — не можна помислити державної нації.

Коли мова про історичних героїв, то таким героям для всіх українців є в першу чергу Богдан Хмельницький. Від нього почалося ціле сучасне українство. Без нього сучасних державних амагаль помислити навіть не можна.

Цей самий погляд обороняв арештою і п. Томашівський у своїх передвоєнних історичних працях. Але тепер (гл. „Н. З.“ ч. 24. 1929) Хмельницький для нього це „шкідник на церковній ниві“, „трівкий культ якого неможливий“. Що унія тодішня дуже подібна до т. зв. нині „польської унії“ на Волині — не має нічого спільного з традиційною вже унією в Галичині, про це історик-україніст „Н. З.“ не вважає потрібним просити галицьке громадянство. Видко во їмь засади, що добре тільки те, що приносить користь і задоволення, культ Хмельницького був добрий під Австрією і став дуже недобрий у сучасній Галичині. Школа тільки, що п. Томашівський не

ОСИП СТЕФАН

РАНИШЕ РОМАН ЗУБИ

ЛЬВІВ, ВУЛ. ГАЛИЦЬКА

повчив одночасно, як при такій зміпливості по глалів професорів національної історії можуть повнитися серед даної нації історичні герої.

Ще менш, ніж культ Хмельницького, можливий, на думку п. Томашівського, культ Мазепи або Орлика, бо це „повні неудачники“. Герої-ж п. Томашівського, мусять бути обовязково удачниками. Цікаво, як пояснить п. Томашівський читачам „Н. З.“ культ наприклад таких неудачників емігрантів, як Костюшко або Кочут, що стали, не вважаючи на своє неудачництво, національними героями державних, а не рабських, націй.

(Продовження буде.)
В. Липинський.

ни нам здається, в цьому в згоді з наукою грістійської релігії. Пан Томашівський в „Н. З.“ пропагує модний тепер культ „безім'яного українського воєна“ („Н. З.“ ч. 24. 1929). Може бути, що за цим культом прийде культ „безім'яного виборця“ і культ батька Іх обох: „безім'яного власника капіталістичних акцій“. Коли не станеться і коли п. Томашівський анов тоді напише, що „Н. З.“ ніколи не вде проти ідеології Ліпницького“, то це буде таксамо невірно, як невірно є те, що він написав тепер.

У відношенні до всіх проявів громадського життя між авторитативно-державницько-класократичним поглядом нашим і ліберально-культурницько-релативістичним поглядом п. Томашівського лежить прірва. Для нього, візьму ще один приклад, програма УНДО (за винятком аграрної реформи) „доволі можлива, натомість політична тактика фатальна“. Для нас якраз навпаки. Тактику УНДО (на жаль тільки у відношенні до зовнішніх ворогів, а не внутрішніх противників) ми ще можемо і зрозуміти і поважати. Бо це тактика змучених людей, які одступивши в останні, ще не знищені заулки українського націоналістичного гетто, хочуть прикрити в цих заулках, і так як можна сидяти в заулках, найсвятішу (із всіх політичних) українську державницьку ідею по мірі всіх сил своїм зберігти. І п. Томашівський, колиб захотів не тільки критикувати, а вести з такою „доволі можливою“ програмою активну політику, іншої тактики, як тактика УНДО, лаявсько-б не придумає.

Фатальною вважаємо ми не тактику, а власне ліберально-націоналістично-республікансько-демократичну програму УНДО, бо це воно не дає найчисленнішій українській політичній партії вийти з безнадійних заулків, а як-би це навіть при якомусь чуді удалось, то власне ця програма приведе, на нашу думку, тільки громадянство до нового погрому і нової агітації.*

В одному тільки пункті ніби формальна згода між п. Томашівським і нашою ідеологією. Це пункт про територіальну автономію, як поступлять політики Західних Українських Земель на сьогоднішній день. Але тут в тактиці істота між нами така пропасть, яка робить нас в цьому ніби спільному пункті найбільшими противниками.

* Ця думка ш. автора для нас досить нова і вимагала би розширення. На наш погляд, помилка п. автора полягає в тім, що при оцінці програми УНДО він він керується виключно критерієм власного суспільно-політичного огляду, нехтуючи оком процесом історичного розвитку лінійної програми самої партії, яка не була найважчею агорі, теоретично лише акунує життям, місцевим відносинами і суспільною структурою українського громадянства Галичини. Очевидно, це тема до надзвичайно широкій дискусії. — Ред

(Докінчення буде)
В. Ліпницький.

„Нова Зоря“ і ідеологія гетьманців.

(Продовження)

Ще більше радикально розправляється п. Томашівський з авторитетами сучасности. На його думку (там-же) серед українців тільки той стає популярним авторитетом, хто має щось до роздачі, тоб-то до підкуплювання, як пояснює це ядуче за цим реченням, многословне многотіч. Чи подумав автор цього афоризму, в якому світлі він виставляє свій орган і самого себе? Бо чай-же його статті не призначені на ящення популярности і авторитетности видавців „Н. З.“?

Громити хибні громадянства, це не тільки право, але і обов'язок публіциста. Але при цьому мусить бути міра. Вона дається любов'ю, а не злобленням. Збісне речення про повну безваріантність навіть найталановитіших писаць, коли в них любови нема, і засаду, що кожне лічення громадянства треба починати від себе, повинні хіба знати публіцисти, які себе за католиків громадянству представляти намагають.

Не має діло судити, як до поглядів п. Томашівського ставиться католицький провід „Нової Зорі“. Сміливости її світських редакторів пояснити слова св. Апостолів і рішати, котра з епітакій св. Отця „написана найліпше“ — у мене нема. Але, як віруючому римо-католикові, мені здається, що ширення таких поглядів в органі католицьким є образою католицької релігії. Бо чи справді християнство це релігія „користи“, „задоволення“, — релігія „учащників“? Чи

культ мучеників у католицькій церкві, зокрема мучеників політичних — як наприклад св. Станіслава, Брунона, Вячеслава, Жанни д'Арк і багатьох інших може йти в парі з книжками з політичного мучеництва? Чи католицька непохитність і найбільша, яка є в світі, принципіальність може бути сполучена в пропагандю політичного опортунізму і заявами, що „принципіальна політика це нісенітниця“ (слова п. Томашівського)? Чи врешті греко-католицька церква в її західній течії має стати пристановищем для всіх жаждучих задоволення і користи, всіх слабодухів, всіх опортуністів, всіх зрадників своїх давніших ідей — до чого публіцистика „Н. З.“ неминуче веде? І яка-ж доля жде тоді цей напрям в греко-католицькій церкві?

Колісь польське католицьке духовенство, за часів навіть найгостріших переслідувань петербургської влади, примусити себе до співання „Боже царя храни“ в своїх костелах не дало. Нині почаївські монахи, зустрічаючи нову владу, зворушливо співають „Боже цює Польське“ під кошулами Почаївської Лаври. Котре з цих духовств поступало во імя засади „лоцільної і відповідної політики, яка приносить користь і задоволення“? І за яким з цих двох прикладів ведуть західню течію в греко-католицькій церкві публіцисти „Н. З.“ — про це нехай рішче духовний провід цього часопісу.

Ми, гетьманці, визнаємо індивідуальні обов'язки й індивідуальну відповідальність, будучи,

здійснення вимагалоб від українців найбільшого напруження ідеї — такого, щоб українці могли притягнути до себе інші місцеві нації — на шпальтах „Н. З.“ зветься насмішливо „Фантазіями“. Натомість пропагується там така територіальна автономія, яка могла би бути одержана від польського уряду за ціну якнайбільшого опортунізму і якнайбільшої безідейності. І замість шукати порозуміння з місцевими поляками, всі надії українські покладається там на порозуміння з Варшавою.

Не помічає певно п. Томашівський, що тут він дав себе опанувати тією самою ментальністю яка панує в „Ділі“. Бо в „Ділі“ думає, що територіальна автономія може бути налага козак якимсь „достоюним“ польським урядом. Тому „Діло“, во імя української державницької ідеї, її не хоче, і тому п. Томашівський, за ціну зречення української державницької ідеї, її хоче.

Очевидно помиляються тут і „Діло“ і п. Томашівський. Колись Москва поробила українських єпископами у всіх єпархіях, як пише Драгоманів, від Києва до Сибіру. Але одночасно знашла вона козацьку територіальну автономію, *останок і зародок* української державності. Так само і Польща може поробити українських професорів ректорами всіх польських університетів від Познаня до Львова, але територіальній автономії вона не надасть західним землям українським добровільно (це значить без організованого натиску цих земель) ніколи. Таким чином і „Діло“ і „Нова Зоря“ своїм відношенням до територіальній автономії ідуть діаметрально протилежними шляхами, і, вірю, не свідомо, до одного наслідку: задержання українського громадянства в стані культурно-віроісповідного і власного державного життя нездатного, аніжсерегіонального відлуду державній польській землі в межах польської держави.**)

Те саме, що про територіальну автономію можна сказати і про дві другі, ніби спільні між нами і „Новою Зорею“, точки світогляду: 1) потребу у західних українських землях організації праці, замість безплідного революційного буртарства і 2) безкомпромісове відношення до

***) Погляд про потребу добування територіальній автономії для Сх. Галичини шляхом — так мовлять — єдиного територіально-міжнаціонального фронту, є безумовно помилливий. Шукати його ми зобов'язані місцевому галицькому польському громадянству та перочинним факту, що національній політиці центрального варшавського уряду є ведена під безоглядним впливом, якщо не диктатом, з боку т. зв. „аресового“, сх.-галицького польського громадянства. Тому ця теза п. в. Липинського є владна у джерозожне коло. Зокрема щодо становища „Діла“ до питання терит. автономії, що в автор поминається у тому пункті, в якому припускає, що: „Діло“... думає, що... автономія може бути завалана...“ „Діло“ цього не думає! — Ред.

Віргі і президент Товариства Селянської України

„Нова Зоря“ і ідеологія гетьманців.

(Докінчевав.)

Для нас територіальна автономія — в протилежність до політики екстериторіального націоналізму — є першим етапом в напрямі виховування громадянства Української Землі в душі української державницької ідеї. Територіальна автономія, на нашу думку, мусить бути здобута від Варшави спільними силами місцевого громадянства. Бо тільки в спільній боротьбі за добро спільної землі це громадянство може з хаосу ріжних колоніальних, недержавних, культурно-віроісповідних-українських, польських, жидів-

ських, німецьких і чеських — сект перетворитись в органічну державну українську націю. Порозуміння українців з місцевими поляками проти централістичного панування поляків з Варшави — ось єдиний шлях, яким може відбутись політичне звизволення західно-української землі.

Пан Томашівський уявляє собі, що надання всіх політичних благ українцям, в тому числі і територіальній автономії, „залежить виключно від польського уряду“ („Н. З.“ ч. 30 1929). Наше гасло територіальній автономії, яке для свого

більшому — до т. зв. радянської „української держави“ за Збручем.

Перемоги руйнівних бунтарство можна тільки ідеї. Приклад т. зв. крайових консервативістів, які при всій своїй антиреволюційності дали Польщі найвищу державницьку ідею (крайовська історична школа) і наймудріших борців за цю ідею — мусів би служити прикладом і для галицько-волинських прихильників позитивної, органічної праці. Але ідеї і то організованій та горячій ідеї революціонерів, протиставляти безвідне, розкладаюче, слабодухе, злобне і дефетистичне скавудіння ображених та переляканих одиниць, це тільки скріпляти революціонерів, плати країну до остаточної руйні.

В ще більшій мірі відноситься вище сказане до більшовиків. Більшовизм — цеж один з найсильніших ідейних рухів сучасності. Ідеї деструктивній, опертій на залявіні та вірній організації і порушуваної злобою, треба протиставити ідею творчу, оперту на таксамо залявіні і таксамо вірній організації, порушуваної любовою. Божи більшовизм поборюється осмішуванням ідеалізму, повною нездатністю до організації, на діями на столицю і такого самого татунку, як і більшовицька, злобністю, то остаеться тільки ширю побажати панам світським редакторам „Нової Зорі“, щоб кар'єра Іхля не скінчилася калєсь у Харкові.

Врешті до моїх, рідких врештю, зловживань чемністю і гостинністю редактора „Діла“, яких і „Ділові“ і мені робить закид п. Томашівський.

По перше на Західній Україні відносини склалися так, що хтось, хто має щось сказати українському громадянству, а не має в Галичині чи на Волині свого власного політичного тижневика чи тижневика, мусить звертатися до „Діла“, як до найбільше поширеного українського органу. І сам п. Томашівський робив це доки не придбав собі свого тижневика. Треба бути тільки вдячним редакторів „Діла“ п. В. Мудрому, що він це знімкує становище „Діла“ розуміє і його сторінки, а рідко серед українців по-

літичною толерантністю, своїм політичним протівникам, як мені наприклад відкриває.

По друге, п. В. Мудрий ніколи не прислав мені листів, що зривав зі мною (допабене з якихось вдуманих і неперевіраних причин) навіть персональні анонси (гл. зячя про п. С. Томашівського в ч. 30. „Н. З.“ з 1929 р.). Він ніколи не боявся, щоб анонси зі мною пошкодили його політичній благонадійності і редакційній кар'єрі. Врешті він ніколи не вів проти проводу нашої організації підпольних інтриг. А що в даної ролі протівників мені завжди миліший протівник зльозливий від незльозливого, то в гостинності „Діла“ буду, за дозволом п. В. Мудрого і далі користати, натомість до „Н. З.“, доки в ній пануватимуть теперішній дух та теперішні погляди, як не дав, так і не дам ні одного рядка.

По третє, українське громадянство, значючи отверте відношення „Діла“ до моєї ідеології і отверте відношення моє до ідеології „Діла“, буде певне, що ані п. В. Мудрий, містичи мої статті, не став гетьманцем, ані я, користаючи з гостинності п. В. Мудрого, не став сторонником УНДО***). На жаль цього не можна сказати про „Нову Зорю“ п. Томашівського, яка весь час засадничо мою ідеологію поборює, а одночасно лише, що не виступає проти моєї ідеології. Вти в цю мутну воду не хочу, тим більше, що риби в цій воді ловлені, шкідять не лиш мені, а — що багато гірше — і українському громадянству.

Приміть, Пане Редакторе, вислови і запевнення мого високого поважання
Бадег, 8. липня 1929. В. Липинський.

***). Коли цей лист у нас друкується, гол. редактор „Діла“ В. Мудрий перебуває на відпустці. Його заступник, як і ред. В. Мудрий, далеко не є знайомцем ідеології Вячеслава Липинського і пераз уже має ти певне вораз матиме нагоду не засвідчувати. Друкуючи ж його листа вволас не лише прийнятому у „Діла“ традиційному опичаючі, але й дос. виває особистою поглядів, якого тримається теж гол. редактор „Діла“: доцільності політичної дискусії під двома лише умовами — культурного тону і взаємної зльозливості.

І. К.-н.